

SİYASİ DÜŞÜNCELERE GİRİŞ

DEĞERLER EĞİTİMİ MERKEZİ YAYINLARI
© Eserin Her Türlü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak
Değerler Eğitimi Merkezi Yayınlarına aittir.

ISBN : 978-605-4036-05-9
Sertifika No: 16093

Kitabın Adı
Siyasi Düşüncelere Giriş

Kitabın Yazarı
Ömer ÇAHA

Yayın Koordinatörü
Mahmut ZENGİN

Editörler
Yrd. Doç. Dr. Necdet SUBAŞI
Prof. Dr. Yasin AKTAY
Prof. Dr. Burhanettin TATAR

Sayfa Düzeni
Utku SÖNMEZ

Kapak Düzeni
Ensar Tasarım Bölümü

Baskı-Cilt
Pasifik Ofset
212 412 17 77

Dem Yayınları Ensar Neşriyat Tic. A. Ş. Organizasyonudur.

2. Basım
Eylül 2010

İsteme Adresi
Kıztaşı Cad. No: 10 Fatih / İstanbul
Tel : (0212) 491 19 03 – 491 19 04 Faks : (0212) 491 19 30
www.ensarnesriyat.com.tr ensar@ensarnesriyat.com.tr

SİYASİ DÜŞÜNCELERE GİRİŞ

ÖMER ÇAHA

İstanbul 2010

Ömer ÇAHA

Siyaset bilimi profesörü olan Ömer Çaha, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümündeki mezuniyetinin ardından Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünde yüksek lisans ve doktora çalışmalarını tamamladı. Aynı bölümde Araştırma Görevliliğiyle akademik hayata atılan Çaha, halen Fatih Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığını yürütmektedir. Türkiye'nin siyasal yapısı, sivil toplum ve demokrasi, kadın hareketi, seçmen davranışı ve siyasal partiler, klasik ve modern siyaset düşüncesi gibi alanlarda uzmanlaşmış olan Çaha'nın bu alanlarla ilgili çok sayıda çalışması yayınlanmıştır.

Çalışmaları başta İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça ve Farsça olmak üzere on kadar değişik dile çevrilmiştir. Yayınevimiz tarafından yayınlanan "Siyaset Düşüncesine Giriş" adlı çalışmasının yanı sıra "Aşkın Devletten Sivil Topluma", "Sivil Kadın", "Siyasal Davranış ve Partiler", "Dört Akım Dört Siyaset", "Sivil Toplum, Aydınlar ve Demokrasi", "Açık Toplum Yazıları", "Bitmeyen Beraberlik: Modern Dünyada Din ve Devlet" adındaki kitapları bu alanda öne çıkan çalışmalarıdır. Aynı zamanda edebiyatla da ilgilenen Çaha'nın Mevsimin Adı Barış adında bir de şiir kitabı bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Sunuş	1
Önsöz	3

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTİK YUNAN SİYASET DÜŞÜNCESİ.....	7
I. Antik Yunan'da Din ve Mitoloji	8
II. Antik Yunan'da Kent Devleti (Polis).....	9
III. Antik Yunan'da Sosyal Sınıflar.....	11
IV. Antik Yunan'da Siyasi Kurumlar.....	13
V. Antik Yunan Siyaset Düşüncesinin Özellikleri	14
VI. Plato (Eflatun).....	16
VII. Aristo	22

İKİNCİ BÖLÜM

HELEN VE ROMA SİYASET DÜŞÜNCESİ.....	29
I. Sinikler.....	31
II. Epikürcüler.....	33
III. Stoacılar.....	35
IV. Helen Siyaset Düşüncesinin Özellikleri	37
V. Roma Siyaset Düşüncesi	38
A. Cicero	39
B. Seneca	41
C. Roma Hukuk Felsefesi	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HRİSTİYAN SİYASET DÜŞÜNCESİ.....	45
I. Yeni Ahit'te Siyasete İlişkin Değerler.....	45
II. Aziz Augustine ve Patristik Düşünce	48
III. Thomas Aquinas ve Skolastik Düşünce	51
IV. Protestan Düşüncenin Gelişimi	54

A. Martin Luther	56
B. Jean Calvin	58
C. Protestanlık'ın Getirdiği Yenilikler	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM SİYASET DÜŞÜNCESİ	63
I. Hz. Muhammed Döneminde Yönetim	64
II. İslam'da Hilafet Kurumu	66
III. İslam Tarihi'nde Yönetim	68
A. Farabi	69
B. İbni Sina	75
C. İbni Rüşd	80

BEŞİNCİ BÖLÜM

OTORİTER SİYASET DÜŞÜNCESİ	87
I. Machiavelli	89
II. Thomas Hobbes	94
III. Jean J. Rousseau	99
IV. Hegel	103

ALTINCI BÖLÜM

LİBERAL SİYASET DÜŞÜNCESİ	111
I. Liberalizmin Savunduğu Değerler	112
II. John Locke	113
III. John Stuart Mill	120
IV. Hayek	126

YEDİNCİ BÖLÜM

MUHAFAZAKÂR SİYASET DÜŞÜNCESİ	133
I. Muhafazakâr Düşüncenin Savunduğu Değerler	135
II. Edmund Burke	138
III. Joseph De Maistre	144

SEKİZİNCİ BÖLÜM

SOSYALİST SİYASET DÜŞÜNCESİ	149
I. Karl Marx	150
II. Eduard Bernstein	158
Sonuç	165
Seçilmiş Kaynakça	171
Tavsiye Edilen Kaynaklar	175

Sunuş

YAŞADIĞIMIZ DÜNYA tam bir bilgi patlamasının yaşandığı bir dünya. Bilginin aşırı bir artışı ve çoğalması söz konusu, ama garip bir biçimde bu bilgi artışı insanları daha bilgili kılmıyor. Aşırı bilgi, bilgilendirici fonksiyonunu neredeyse yitirmiş, çünkü bu bilgi çokluğu sağlıklı bir zihnin işleyişini neredeyse felç ediyor. Bilginin geleneksel formları değişmiş, bilginin yeni biçimleri, bütünsellik algımızı parçalıyor, yoğun bilgi bombardımanı arasında yolumuzu kaybetme çelişmesini yaşıyoruz.

Bilgi çağı da denilen bu zamanda uzmanlaşma alabildiğine ileri boyutlara varmış, ama bu uzmanlaşmanın bir aşamasında bilgi alanları birbirine alabildiğine yabancılaşmıştır. İnsanlar kendi uzman oldukları alanın dışındaki alanlara yabancılaştıkça, tabii oldukları bilim disiplinleri yüzünden kendi alanlarının hakkını vermekten de uzaklaşıyorlar. Bu disiplinler altında bilim "gerçek hakkında bir bilgi" olmaktan ziyade giderek "bilgi hakkında bir bilgi" olmaya doğru yol alan bir "kopuş" durumunu yaşamak zorunda kalmaktadır.

Bu kopuş sadece bilgi ile bilginin nesnesi olan gerçek arasında değil, aynı zamanda sıradan insan ile akademik dünya, farklı disiplinler ve yine bu disiplinlerin kendi iç hiyerarşisi arasında, daha da ilginç bu disiplinler ile Türkiye arasında yaşanmaktadır.

Oldukça giriftleşmiş bir dünyayı içindekilerle ve dışındakilerle birlikte kavramanın imkânları azalıyor, çünkü bilginin

ve bilmenin sınırları genişliyor. Yeni bir dünyada, çoğalan ve her biri farklı bir disiplin içinde şekillenen yüzlerce deneyimden beslenen bilgi formları modern insanın bilgiyle kurmak istediği temas noktalarını daraltıyor. Bilgi hiyerarşisi yeniden şekilleniyor, bu nedenle bilginin her bir türüne nüfuz etme konusundaki geleneksel ilgilerin takviye edilmesi gerekiyor.

Bu mülahazalardan hareketle Değerler Eğitim Merkezi, tüm bu kopuşları bir nebze telafi edebilmek amacıyla "*bilim disiplinlerine giriş*" türünden yeni bir dizi başlatıyor. Edebiyattan iletişime, dinden felsefeye kadar pek çok alanda, birer ön-okuma programı da sayılabilecek bu küçük kitaplar dizisiyle, genel okuyucunun akademi dünyasının bilgisiyle buluşması amaçlanıyor. Herhangi bir bilimsel bilgi ya da disiplinle uzmanlık düzeyinde temas kurmamış bir ilgi dünyasını beslemek amacıyla tasarlanan seride belli başlı alanlara ilişkin bir mukaddime ihtiyacının karşılanması hedefleniyor. Bu çerçevede özellikle sosyal bilimler alanından din bilimleri alanına, kendi içinde pek çok kompartımana bölünmüş modern bilgi envanterinin hâkim temel unsurları üzerinde hazırlık düzeyinde bir giriş denemesi sayılabilecek bu çalışmaların okuma programlarına belli bir düzen ve derinlik katması umulmaktadır.

Temel disiplinlere giriş niteliğindeki bu kitapların her biri, sahasının uzmanlarınca yazılmış ve her bir disiplinin gelişim tarihi, iç çeşitlenişi, ayrımlaşması ve özellikle Türkiye'deki tarihi ile birlikte bu disiplin hakkında daha kapsamlı bir okuma listesini içermektedir.

Türkiye'deki bilgi birikiminin kendi bütünlüğünü temin etme, akademi ve halk arasındaki ilişkiyi sağlıklı bir biçimde tesis etme, bilimlerin birbirleriyle daha kolay temaslarını sağlama ve bütün bu bilimlerin Türkiye ile ilgilerini bütünsel bir çerçevede yeniden gözden geçirme noktasında faydalı olmasını umuyoruz.

Değerler Eğitimi Merkezi / Mayıs 2008

Önsöz

GÜNEŞİN ALTINDA yeni bir şey yoktur. Her yeni görünen şey, öncekilerin farklı bir tarz ve üslupla yeniden ifadesinden başka bir şey değildir. Bu yargı, siyasi düşünceler tarihi söz konusu olduğunda daha da geçerlilik kazanır. Gerçekten siyasi düşüncelerin, Antik Yunan'dan bu yana devam edegelen tarihsel gelişimine bakıldığında, her yeni gibi görünen sorunun eskilerde ele alınan, sorgulanan, tartışılan konular olduğu görülür. Ancak benzer konular, her dönemin ana sorunları çerçevesinde yeniden ele alınıp yorumlanmıştır. Modern dönemde gelişen değişik siyasi düşüncelerin, Antik Yunan'dakilerin birer açılımı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Aynı şey İslam siyaset düşüncesi için de geçerlidir. Aristo'nun İslam dünyasında, "Muallimi Evvel" olarak kabul görmesi boşuna değildir. Bu çalışmayı baştan sona okuyan okuyucular, ileri sürdüğümüz tezin ne kadar haklı olduğunu göreceklerdir.

Bu çalışmanın adı 'Siyasi Düşüncelere Giriş' olmakla birlikte aslında bu çalışma siyasi düşünceler tarihine giriş niteliğindedir. "Siyasi düşünce" ile "siyasi düşünce tarihi" ara-

sında net bir ayırım yapmak hemen hemen imkansız. Siyasi düşünceleri işleyen bazı çalışmalarda "tarih" ibaresi geçer, bazılarında ise geçmez. Siyasi Düşünceler Tarihi denmesinin temel nedeni siyasi düşüncelerin kronolojik ve tarihsel bir akış içinde anlatılmasıdır. Çalışmamız, siyasi düşünceleri kısmen tarihsel bir süreç içinde incelemeye çalışmaktadır. Kronolojik sıra en azından modern siyaset düşüncesine kadar sistemli biçimde takip edilmiştir. Ancak modern siyaset düşüncesine geldiğimizde, birbirini takip eden düşüncelerden çok, birbiriy-le çatışan düşüncelerle karşılaşırız. Bu bakımdan, modern dönemdeki siyasi düşüncelerin tasnifi, kronolojik sıraya göre değil, değişik yaklaşım biçimlerine göre yapılmıştır.

Siyasi düşünceleri ele alırken hangi düşünürlerin ya da okulların seçileceği konusu bu tür çalışmalarda daima bir sorun olagelmıştır. Genelde her okulun ya da dönemin öne çıkan düşünürleri ele alınarak incelenir. Bu çalışmada da, artık klasikleşmiş olan bu yöntem kullanılmıştır. Her döneme veya akıma damgasını basan iki ya da üç düşünürün görüşlerini incelemekle yetindik. Seçtiğimiz düşünürlerin görüşlerinin mümkün olduğunca özünü vermeye çalıştık. Okuyucuyu, gereksiz detaylarla uğraştırmaktan özenle kaçınarak, her düşünürle özdeşleşen temel görüşlerini sade ve yalın bir dille aktarmaya özen gösterdik.

Çalışmayla ilgili altı çizilmesi gereken iki husustan biri şudur: Ülkemizde siyasi düşünce tarihi adı altında genel olarak Batı siyasi düşüncesi üzerinde durulmaktadır. Akademik dünyada yapılagelen budur. Gerek İslam, gerekse diğer siyasi düşünceler, farklı dosyalar halinde incelenirler. Biz burada İslam siyasi düşüncesini de ele almış bulunuyoruz. Farabi, İbni Sina ve İbni Rüşd gibi düşünürlerin tartışmalarıyla ana rengini kazanan

İslam siyaset düşüncesinin bir damarı Antik Yunan felsefesine gittiği için bu düşünceyi de aynı gelenek içinde değerlendirmek mümkündür. Üç düşünürün referanslarından biri İslami kaynaklarsa, biri de Plato ve Aristo'dur. Yine İslam siyaset düşüncesinin, Antik Yunan ile modern Batı siyasi düşüncesi arasında bir köprü işlevi gördüğünü de unutmamak gerekir.

Çalışmayla ilgili altı çizilmesi gereken diğer bir husus da modern döneme ilişkin yaptığımız tasnifle ilgilidir. Siyasi düşünceler konusunu ele alan çalışmalar, yukarıda ifade edildiği gibi genelde tarihsel kronolojiye dikkat ederler. Bu yöntemin temel sakıncası okuduğumuz düşünürleri yerli yerine koymakta zorluk çekmemizdir. Gerçekten bu yöntemle yazılan çalışmaları okurken hangi düşünürü nereye oturtacağımıza karar vermekte güçlük çekeriz. Çoğu zaman otoriter bir düşünürü liberal olarak okuyabiliyoruz. Bundan kaçınmak için düşünürleri, özdeşleştikleri akımlar altında incelemeye çalıştık. Bazı problemler barındırorsa da, düşünürleri yerli yerine oturtmak bakımından bu yöntemin yine de en iyi yöntem olduğu kanaatindeyiz.

Modern siyaset düşüncesi, bu çalışmada, "otoriter," "liberal," "muhafazakâr" ve "sosyalist" olmak üzere dört ana başlık altında incelenmiştir. Ancak bu akımların herhangi birinde yer alan bir düşünürün, pekâlâ diğer akımlarla da bağlantısının olduğunu söylemek gerekir. Örneğin, otoriter akım içinde incelediğimiz J. J. Rousseau'nun, bazı liberal görüşlere de sahip olduğu bilinmektedir. Yine muhafazakâr akım içinde analiz ettiğimiz Joseph De Maistre aynı zamanda otoriter bir düşünürdür. Değişik görüşleri olmakla birlikte, her bir düşünürün özdeşleştiği bir ana akım, bir ana düşünce biçimi olduğu için bu şekilde bir sınıflama yapmanın daha makul olduğunu düşünüyoruz.

Kuşkusuz bu çalışma belli bir birikimin sonucunda ortaya çıkmıştır. Yaklaşık on yıldır “siyasi düşünceler” alanında dersler vermekteyiz. Burada incelenen düşünürlerin çoğunun değişik çalışmalarını, değişik boyutlarıyla zaman içinde okuma ve inceleme fırsatı bulmuş olduk. Bu çalışmanın, zaman içindeki okumaların bir süzmesinden oluştuğu söylenebilir. Ancak yine de, bu çalışma için yoğun biçimde yararlandığımız kaynakların olduğunu belirtmek isterim. Bunların başında da, G. H. Sabine, R. Nelson, C. L. Wayper, J. S. McClelland, L. Arnhart, M. Watt, E. J. Rosenthal ve D. Tannenbaum ile D. Schultz’un kaynakçada adı geçen eserleri gelmektedir.

Burada incelenen her bir düşünürün görüşleri, neredeyse tüm siyasi düşünce tarihini anlatan kitaplarda benzer şekilde incelendiği için, artık “anonim” bir karakter kazanmış durumdadır. Yine de her kitabın benimsediği bir yöntem, bir anlatım tekniğinin olduğunu belirtmek gerekir. Adı geçen kaynakların bir kısmı hem içerik bakımından, hem de yöntem bakımından kendi çalışmamız için önemli bir ilham ve rehber oluşturmuştur. Kitapta, yayıncının isteği üzerine dipnot tarzı benimsenmediği için, nerede hangi kaynaktan yararlanıldığı belirtilmemiştir. Ancak çalışmamız boyunca, yukarıda zikredilen eserler başta olmak üzere, çok sayıda değişik kaynaktan yararlanılmıştır. Bunların büyük bir kısmı ekteki kaynakçada belirtilmiştir.

Okuyucuyu sıkmadan, siyasi düşünceyi sevdirecek, bu çalışmayı kendilerine okutmayı umuyoruz. Bunun olması durumunda, çalışma için harcanan emeğin, amacına fazlasıyla ulaşacağını düşünüyoruz.

Ömer ÇAHA
Büyükçekmece/ 2008